AUI, secțiunea III e, Lingvistică, tomul LX, 2014

Note privind conceptul de acord sintactic

Mihaela Secrieru
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi

Agreement is a grammatical concept that has received various definitions, descriptions and classifications both from grammatical and normative perspectives. In the present paper, we offer an inventory of the syntactic structures that involve agreement and suggest a quantitative-qualitative classification of agreement based on the number of morphological classes involved in the agreement and the number of grammatical categories common to both terms involved. The classification is shown to be possible and relevant as the four categories thus obtained display high homogeneity, with only one morphological unit having characteristics shared by two classes.

1. Introducere

Literatura de specialitate românească s-a ocupat îndeajuns de conceptul gramatical al acordului atît în monografii, cît şi în articole de specialitate sau în cele de sintaxă aplicată (prin care înțelegem didactica sintaxei limbii române) consacrate acestui subiect, ori în marile lucrări de gramatică românească unde în mod explicit sau *passim* orice autor care a utilizat conceptul şi eventual i-a constatat limitele i-a acordat un spațiu de analiză. Principalele probleme abordate în literatura de specialitate referitoare la acord se referă la definiția şi taxinomia acestuia, iar în interiorul taxinomiei la regularități şi excepții. Studiile judicioase au semnalat tot ceea ce era mai important, de aceea în lucrarea de față nu reprezintă o abordare exhaustivă a conceptului, ci o încercare de sinteză şi o resistematizare a unor informații prin care dorim să circumscriem mai exact semiotica acestui fenomen sintactic. Ca metodă de lucru, vom examina succint cele mai importante aspecte semnalate de către specialişti, astfel încît să creăm cadrul general necesar elevării propriilor opinii.

1.1. *Definiția acordului*

Metatermenul *acord* este destul de transparent prin denotație, încît deseori nu se consideră necesară explicitarea lui. Dintre definițiile date în lingvistica românească o menționăm pe cea a lui I. Diaconescu, „acordul este fenomenul prin care un termen transmite trăsăturile sale formale altui termen.” (1995: 270), fiindcă surprinde pertinent şi succint denotația larg acceptată a conceptului de acord. Definiția nu este mult diferită de cea dată de alți specialişti şi de cea dată noi, prin care consideram că acordul înseamnă un raport între doi termeni care poate fi definit prin „repetarea sau prezența aceloraşi informații gramaticale categoriale la ambii termeni ai raportului” (Secrieru 2001: 95). În termeni precişi,

BDD-A7008 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:44 UTC)

acordul este denotat în gramaticile clasice, dar şi în cele mai noi, pragmatice, ca o reduplicare a categoriilor categoriale deictice (gen, număr, caz, persoană) ale unui cuvînt în aceleaşi categorii gramaticale la nivelul morfematic al altui cuvînt, ale cărui categorii gramaticale devin anaforice. Totuşi acordul este şi un fenomen sintactic, mai exact acordul este o entitate cu două fețe, una morfologică, cealaltă sintactică, între ele interpunîndu-se şi mecanismul mijloacelor categoriale de concretizare a acordului.

Trei sînt inferențele care decurg de aici:

1. acordul se stabileşte între părți de vorbire[1] (inferență morfologică).
2. acordul înseamnă identitate categorială de mărci morfologice (de gen, număr, caz sau persoană) la ambii termeni între care are loc acesta (inferență categorială).
3. acordul stabilit între părți de vorbire conduce la nivel sintactic la actualizarea unor raporturi sintactice: de inerență, dintre subiect şi predicat, de subordonare, dintre atribut şi regentul nominal şi de dublă subordonare sau relaționare, dintre cumulul de funcții sintactice şi regenții nominal, verbal[2]. (inferență sintactică)

Observăm că definițiile postulează adevăruri obținute prin observație directă şi în această situație avem două posibilități: prima, putem accepta postulatele şi obiectul lucrării de față este caduc şi a doua, putem repune în discuție aceste postulate în speranța că vom reuşi să surprindem aspecte noi care, eventual, ar putea conduce la o nouă taxinomie a acordului. Am ales cea de-a doua posibilitate.

1.1.1. *Inferența morfologică*

Referindu-ne la prima inferență, observăm că nu toate părțile de vorbire dintr-o limbă pot fi termeni ai unui raport bazat pe acord, ci există o specificitate a acordului, şi anume aceea că el se stabileşte pe de o parte între substantiv (nume) (şi, prin comutare paradigmatică, între unele substitute ale acestuia, cum ar fi unele pronume şi unele numerale) şi adjectiv(e) (şi părți de vorbire convertite la adjective) sau/şi verbe pe de altă parte. Această situație este cuantificată în gramatica tradițională de teoria ordinelor, care este o teorie dependențială exemplară pentru cum trebuie interpretată arhitectura naturală a unei limbi. Această teorie este o cheie de lectură sintactică care are puterea unei legi, fiindcă oricînd conduce la acelaşi rezultat. Figurăm această teorie în schema de mai jos care este o ilustrare după teoria „teoria categorială" sau "noțională" emisă,

[1] Aceeaşi opinie o găsim şi la Ion Diaconescu: „acordul se manifestă la nivelul expresiei, al structurii de suprafață, de aceea va fi evaluată nu calitatea de parte de propoziție, ci calitatea de parte de vorbire, care, prin trăsăturile sale morfologice determină extensiunea acordului şi modalitățile sale concrete de realizare" (Diaconescu 1995: 270).

[2] Cf. „acordul acționează, de regulă, la nivelul unităților sintagmatice şi concură la exprimarea relațiilor de dependență bilaterală, unilaterală şi dublă" (Diaconescu 1995: 270).

BDD-A7008 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:44 UTC)

acceptată şi iterată de mai mulți lingviști străini şi români, Bello-Jespersen–Hjelmslev-Ivănescu, aşa cum am arătat deja (Secrieru 2007: 86).

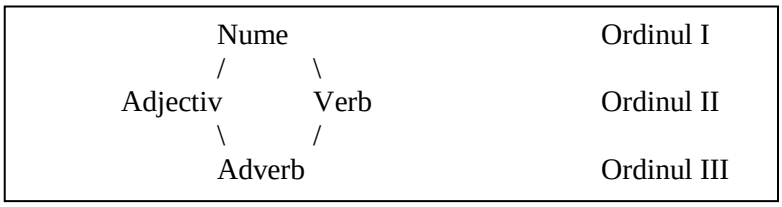

Fig. 1. Teoria dependențială a ordinelor (M.S)

Din punct de vedere morfologic, se observă că într-o limbă naturală doar trei unități morfologice sînt cele mai importante, substantivul, adjectivul şi verbul, ele putînd singure structura o propoziție fie cu predicat verbal, fie cu predicat aşa-zis nominal şi aceasta, constatăm, doar în baza faptului că pot fi legate prin acord. Pentru a înțelege mai bine această figurare grafică, observăm că adjectivul şi verbul stau din punct de vedere morfologic pe acelaşi plan, ambele se acordă cu substantivul, ambele reprezintă o caracterizare a numelui[3]. Singura diferență dintre părțile de vorbire de ordinul II este în plan semantic, adjectivul caracterizînd numele prin trăsături statice: *pasăre cîntătoare*, iar verbul prin trăsături dinamice *pasărea cîntă*. Capacitățile asertive şi coezive ale adjectivului şi ale verbului sînt practic aceleaşi, în plus adjectivul este versatil şi îşi augmentează capacitatea asertivă putînd apela la medierea unui verb, iar structura sintactică rămîne coezivă, fiind una ternară: *Pasărea este cîntătoare*. Pe lîngă structurile binare care se citesc explicit: (1.) nume-adjectiv, (2.) nume-verb, (3.) adjectiv–adverb şi (4.) verb–adverb, acest triunghi în oglindă necesită însă şi alte lecturi implicite, respectiv există şi relația mediană (5.) verb–adjectiv (care produce conversiune la nivelul adjectivului transformîndu-l din categorie de ordinul II într-una de ordinul III), dar schema trebuie citită şi din perspectiva autodeterminărilor posibile şi atestate în limba naturală ale celor patru unități morfologice: (6.) nume-nume (ceea ce poate însemna substantiv–substantiv, substantiv–pronume, substantiv–numeral), (7.) adjectiv–adjectiv (ceea ce produce conversiune la nivelul unuia dintre ele), (8.) verb–verb (structură posibilă dacă unul din verbe este la un mod nepersonal) şi (9.) adverb–adverb. La o scurtă examinare, toate aceste structuri deduse teoretic din schema prezentată există la nivelul limbii române şi pot fi discriminate ca importanță şi productivitate în limbă exclusiv pe baza noțiunii de acord. Din structurile înregistrate se pot

[3] Toate celelalte părți de vorbire flexibile care nu figurează în schemă, pronumele, numeralul, interjecția se aşază în paradigma uneia dintre părțile de vorbire implicate în această schemă, păstrîndu-şi clasa morfologică de origine şi comportîndu-se doar contextual sintactic analog substantivului.

BDD-A7008 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:44 UTC)

observa deci mecanismele şi limitele noţiunii de acord sintactic şi se pot sistematiza reguli şi restricţii.

1.1.2. *Inferenţa categorială*

Referindu-ne la cea de-a doua inferenţă, notăm faptul că aceasta pare a fi una cu precădere morfologică, fiind implicate mărci gramaticale de gen, număr, caz şi persoană, dar este în egală măsură şi una pragmasemantică, fiindcă direcţia de impunere a acordului este în mod obiectiv şi obligatoriu de la stînga la dreapta, dinspre deictic spre anaforic (cf. şi G. Gruiţă 1981: 13). Anaphora este o figură repetitivă, deci afirmaţia de mai sus poate fi un truism, dacă nu ar exista situaţii în care anaforicul dezambiguizează deicticul printr-o funcţie contextuală recurentă, procedeu similar retroacţiunii sau recţiunii: *Popescu este fericită*. Vs. *Popescu este fericit*. De asemenea, aici trebuie abordată problema numărului de categorii gramaticale identice la ambii termeni ai raportului pentru a se vorbi de acord. Observăm că în acord, la modul general, sînt implicate patru categorii gramaticale: gen, număr, caz şi persoană. În mod metodologic, trebuie să punem în discuţie nu numai tipul unităţii morfologice care se acordă, ci şi numărul categoriilor gramaticale identice celor doi membri ai structurii, eventual cîte categorii gramaticale trebuie să fie identice pentru a spune că este vorba de acord. Teoretic avem mai multe posibilităţi de soluţionare a întrebărilor, de exemplu, pe relaţia nume-adjectiv sînt implicate trei categorii gramaticale: gen număr caz; pe relaţia nume-verb sînt implicate două categorii gramaticale: persoană şi număr etc. Deşi teoretic pare uşor de decis, în raport cu practica limbii, credem că multitudinea situaţiilor poate aduce aspecte noi, ori relevante. Vom aborda aceste aspecte în raport cu inventarul structurilor.

1.1.3. *Inferenţa sintactică*

A treia inferenţă este structural legată de cea morfologică şi de cea categorială. Şi aceasta comportă două discuţii distincte (notate mai jos cu a. şi b.), fiind alcătuită din două aserţiuni consubstanţiale:

a. Prima parte a inferenţei sintactice se referă la situaţia descrisă de noi la inferenţa unu, cea morfologică, care este în fapt şi o limită sintactică, întrucît combinaţiile dintre cele zece părţi de vorbire[4] conduc cantitativ la foarte multe structuri, dar calitativ, doar combinaţiile între trei clase morfologice, substantiv, adjectiv, verb, se bazează pe acord. Acordul sintactic este plasat topic obiectiv întotdeauna la dreapta, adică este evolutiv şi factor de propensiune sintactică, fiindcă face ca îmbinările morfologice dintre cuvinte să devină unităţi gramaticale sintactice (propoziţii, fraze etc.) şi funcţii sintactice (predicate verbale, atribute adjectivale directe şi mediate şi cumul de funcţii sintactice[5]). În aceste condiţii

[4] Ne referim aici la taxinomia clasică a părţilor de vorbire şi mai puţin la reconsiderările recente.

[5] Termenul acoperă realizările dublu subordonate şi dublu relaţionate denumite în literatura de specialitate cel mai adesea *elemente predicative suplimentare*, dar şi atribut

BDD-A7008 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:44 UTC)

putem afirma că nu există propoziție acolo unde nu există acord, fapt ce s-ar putea considera la nivelul semiotic al sintaxei fie ca un principiu, fie ca o legitate sintactică. Faptul că acordul este o condiție pentru existența propoziției este demonstrat de ipostaza simplă a acesteia, propoziția bimembră, alcătuită din subiect şi predicat verbal, singurul predicat care există într-o limbă naturală, dar care nu se materializează în afara noțiunii de acord, decît dacă acceptăm eventuale convenții substitutive (impresia predicativă dată de interjecție sau accentul predicativ numit elipsă). Legarea noțiunii de acord de aceea de lege a limbii este un fapt care nu a fost încă observat şi credem că acordul trebuie să fie considerat şi din această perspectivă.

b. Cea de-a doua parte a inferenței avansează ideea subsecventă a numărului şi tipurilor de raporturi sintactice care au ca marcă acordul şi observăm că doar trei raporturi sintactice sînt considerate coextensive noțiunii de acord sintactic:

01. raportul sintactic de subordonare, dintre atribut şi regentul nominal;
02. raportul sintactic de inerență, dintre subiect şi predicat,
03. raportul sintactic de dublă relaționare simultană, dintre antecedenții[6] sau regenții săi de tip nominal şi verbal şi cumulul de funcții sintactice.

01. Primul raport sintactic se realizează între doi termeni şi corespunde structurilor teoretice numerotate de noi mai sus (vezi 1.1.1.).

02. Raportul sintactic de inerență are în lingvistica românească (şi nu numai) două ipostaze, cu predicat verbal şi predicat nominal. Dacă în privința predicatului verbal, structura binară nume-verb se acceptă că este marcată prin acord în număr şi persoană şi conduce la structura subiect-predicat, raportul fiind binar şi o variantă a celui de subordonare, în problema predicatului nominal trebuie să vorbim, în opinia noastră despre structuri ternare şi despre dublă relaționare simultană, mai exact această ramură trebuie discutată sub ceea ce am înregistrat noi cu c).

03. Referindu-ne la faptul că acordul sintactic este implicat însă şi în structuri ternare, trebuie să disociem afirmația de aceea că raportul sintactic de dublă relaționare este şi *un raport sintactic ternar*, această sintagmă terminologică neavînd acoperire demonstrată. Structurile care se pot aşeza sub această descriere sînt derivate din structura binară notată mai sus (2) nume-verb, căreia i se pot alătura raportual ca al treilea termen substantivul, adjectivul, pronumele, numeralul, verbul (la moduri nepersonale) adverbul şi interjecția, noile structuri ternare fiind: (2.1) nume-verb-substantiv, (2.2) nume-verb-adjectiv, (2.3) nume-verb-pronume, (2.4) nume-verb-numeral, (2.5) nume-verb-verb, (2.6) nume-verb-adverb, (2.7) nume-verb-interjecție. Evaluînd teoretic aceste structuri vom

circumstanțial, complement predicativ complement al calității etc. (cf. Mihaela Secrieru 2001 *passim*).

[6] Conform viziunii noastre asupra raporturilor sintactice, antecedenții sînt termenii implicați în raportul apozitiv care guvernează apozițiile (cf. Mihaela Secrieru 2007: 97-106).

BDD-A7008 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:44 UTC)

observa că dublul acord față de nume poate apărea în structura (2.2) nume-verb-adjectiv, aici încadrîndu-se fără nicio diferențiere, aşa cum am demonstrat în lucrările noastre anterioare[7], predicatul nominal şi cumulul de funcții sintactice („elementul predicativ suplimentar"). Această observație pare a conduce la o altă sistematizare a materialului teoretic exemplificativ după criteriul sintactic al numărului de termeni implicați în structurile în care apare acordul: structuri sintactice binare bazate pe acord vs. structuri sintactice ternare bazate pe acord. Reevaluînd însă critic faptele, observăm că într-o structură ternară precum: *Pasărea este cîntătoare*, acordul este biunivoc, odată pe direcția nume (aici substantiv) *pasărea* şi verbul *este*, acord în număr şi persoană şi a doua oară tot între numele/substantivul *pasărea* şi adjectivul *cîntătoare*, acord în gen, număr şi caz. Nu există acord şi între verbul *este* şi adjectivul *cîntătoare*, ceea ce înseamnă că de fapt acordul este doar bilateral şi apare doar în structuri binare din interiorul unor macrostructuri sintactice[8]. Aceeaşi posibilă sistematizare nu este pertinentă nici pentru structurile în care acordul care conduce la apariția cumulului de funcții sintactice, fiindcă se produce tot la nivel binar între un nume regent şi adjectivul - atribut ca subordonat al său[9]. Concluzia acestor fapte este aceea că raporturile sintactice înregistrate mai sus sub a)., b)., c). nu pot fi diferențiate aşa cum s-a afirmat[10] din punctul de vedere al acordului, acesta fiind exclusiv marcă a raportului de subordonare, toate raporturile sintactice menționate mai sus putînd fi descrise ca raporturi sintactice de subordonare (eventual plus ceva).

1. 2. ***Taxinomia acordului sintactic***

Restricțiile succesive evidențiate de noi mai sus restrîng criteriile de clasificare a structurilor bazate pe acord şi a acordului însuşi ca entitate conceptuală şi terminologică la două: unul calitativ, tipurile de unități morfologice care iau parte la acord şi unul cantitativ, numărul de categorii gramaticale comune celor două unități morfologice care iau parte la acord. Triangulînd cele trei inferențe de mai sus cu inventarul structurilor şi cu acest nou criteriu al numărului de categorii gramaticale comune celor două unități morfologice în acord vom obține informații pertinente şi o taxinomie autentică şi omogenă a conceptului de acord. Referindu-ne de la inventarul structurilor generice binare (1.) nume–adjectiv, (2.)

[7] Mihaela, Secrieru, *Nivelul sintactic al limbii române*, Editura Geea, Botoşani, 1998; Mihaela, Secrieru, *Elemente de sintaxă sincronică comparată*, Editura Universitas XXI, Iaşi, 2000; Mihaela, Secrieru, *Cumulul de funcții sintactice în limba română („elementul predicativ suplimentar"),* Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2001.

[8] Cît de mare poate fi o structură sintactică construită exclusiv pe bază de acord şi reperată în limba română este o temă punctuală, dar interesantă.

[9] Aceasta este o nouă confirmare a identității structurale a „numelui predicativ" şi a cumulului de funcții sintactice (aşa numitul „element predicativ suplimentar"), numele predicativ fiind şi el tot un cumul de funcții sintactice.

[10] Vezi *supra* nota 2, p. 312.

BDD-A7008 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:44 UTC)

nume–verb, (3.) adjectiv–adverb, (4.) verb–adverb, (5.) verb–adjectiv[11], (6.) nume–nume[12], (7.) adjectiv–adjectiv[13], (8.) verb–verb[14], (9.) adverb–adverb şi ternare: (2.1) nume–verb–substantiv, (2.2) nume–verb–adjectiv, (2.3) nume–verb–pronume, (2.4) nume–verb–numeral, (2.5) nume–verb–verb, (2.6) nume–verb–adverb, (2.7) nume–verb–interjecţie observăm că doar trei din acestea se construiesc pe bază de acord, două structuri ternare: (1.) nume–adjectiv, (2.) nume–verb şi (2.2) nume–verb–adjectiv. Tipurile de unităţi morfologice care iau parte la acord sînt prin urmare doar trei: numele, adjectivul şi verbul, iar în interiorul numelui doar substantivul şi doar unele pronume (demonstrativ, negativ, nehotărît ş.a.) sau unele numerale.

Există o situaţie controversată cu o lungă istorie teoretică în lingvistica românească care postulează acordul numelui predicativ în gen, număr şi caz cu subiectul chiar şi atunci cînd numele predicativ este exprimat prin nume, cf.:

i. „*Frica* mea însă cred că *a fost o frică* foarte simplă în comparaţie cu celelalte feluri de frici." (G. Adameşteanu, Interviu cu Hertha Müller); „*Frumseţea* ta-*i o poezie* // pe care n-am făcut-o eu." (L. Blaga, OP, p. 387).
ii. „Poeţii, toţi *poeţii sînt un* singur, ne-mpărţit, neîntrerupt *popor*." (L. Blaga, OP, p. 311).
iii. „Am întotdeauna impresia că aşa-zisul curaj *este* o noţiune foarte artificială." (G. Adameşteanu, Interviu cu Hertha Müller).
iv. „Eu nu ştiu ce *înseamnă curaj*." (G. Adameşteanu, Interviu cu Hertha Müller).

Noi excludem din discuţie structurile binare generice (6) nume-nume şi ternare generice nume-verb-nume (2.1., 2.3., 2.4.), deoarece nu se pot acorda substantive cu substantive, pronume cu substantive, numerale cu substantive, pronume cu numerale, pronume cu pronume şi numerale cu numerale, fiindcă nu se acordă "noţiuni" cu "noţiuni" (Draşoveanu 1970: 308, Gruiţă 1981: *passim*) şi fiindcă substantivele au categorii gramaticale deictice, iar celelalte nume (pronumele şi numeralul) se comportă analog acestuia ca substitute sau proforme ale substantivului. În aceste situaţii rămînem consecvenţi *principiului sintactic al nonacordului între nume*, afirmat încă din primele noastre lucrări (Secrieru 1998/2007, 2001 ş.a.) şi reafirmăm că între membrii acestor structuri are loc o *variaţie categorială simultană, totală* (cf. i. *frică*, fem, sg. N. vs *frică*, fem, sg. N; *frumseţea* fem, sg. N. vs *poezie* fem, sg. N) sau *parţială* (cf. ii.: *poeţii* masc. pl.,

[11] Care produce conversiune la nivelul adjectivului transformîndu-l din categorie de ordinul II într-una de ordinul III.

[12] Ceea ce poate însemna substantiv–substantiv, substantiv–pronume, substantiv–numeral.

[13] Ceea ce produce conversiune la nivelul unuia dintre ele.

[14] Structură posibilă dacă unul din verbe este la un mod nepersonal.

BDD-A7008 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:44 UTC)

N., vs. *popor* masc., sg., N.; iii.: *curaj* masc., sg., N. vs. *noțiune* fem., sg., N.), ori *zero* (cf. iv. *ce* invariabil vs. *curaj* masc., sg. N.).

În acest punct, un singur criteriu taxinomic a rămas de aplicat celor trei structuri: *criteriul numărul de categorii gramaticale comune ale celor două unități morfologice care iau parte la acord.* Vom apela la exemple, pentru a observa mai bine comportamentul acordului în funcție de criteriul numărului de categorii gramaticale comune:

(1.) nume-adjectiv (adjectiv cu patru, trei sau două forme flexionare, unele adjective pronominale

i. „Osteneşte-te-n amiază // să aduni *răsplată dreaptă*" (L. Blaga, OP, p. 283).

(2.) nume-verb

i. „*Noi spunem*: am uitat." (M. Haar, HEO, p.237).

ii. „*Omul* ca atare este exterioritate." (M. Haar, HEO, p.240).

iii. Dar *nici unul*, *nici celălalt nu au* deloc interioritate." (M. Haar, HEO, p.240).

(2.2) nume-verb-adjectiv

i. „*E tristă luna* azi în Dacia [...]"(L. Blaga, OP, p. 446).

ii. „Departe, prin suflet, prin zare // *Alb creşte* din lac, // Deschis în tăcerea cea mare, // *Un templu* din veac." (T. Arghezi, V, p 272).

iii. „*Icoana* lor *e vie*, dar *sufletul defunct e*." (T. Arghezi, V, p 82).

I. Realizarea acordului în *trei categorii gramaticale identice*: de gen, număr şi caz (condiția cantitativ categorială), se stabileşte morfologic între părțile de vorbire care pot impune şi pot primi toate cele trei categorii gramaticale de gen, număr şi caz. Corespund condiției unele din structurile generice (1.) nume-adjectiv propriu-zise sau convertit, exclusiv cu patru forme flexionare şi unele din structurile (2.2), nume-verb-adjectiv propriu-zis sau convertit, dar exclusiv cu patru forme flexionare (condiția morfologică), cf. exemplul de sub (1). i. Acest acord gramatical este prototipic şi este marcă absolută a raportului de subordonare dintre nume şi atributul său (condiția sintactică). Credem că această realizare este expresia *acordului absolut* sau *total* şi care devine etalonul tuturor celorlalte tipuri de acord posibile (condiția terminologică). El permite şi o subtaxinomie după proximitatea față de nume şi poate fi *imediat*, ca în structura (1) sau *mediat*, ca în structura (2.2).

II. Realizarea acordului în *două categorii gramaticale identice* este prezentă în două situații:

a. categorii gramaticale identice de număr şi persoană (condiția cantitativ categorială). Morfologic se stabileşte între părțile de vorbire care pot impune şi pot primi doar două categorii gramaticale de număr şi persoană. Corespund, dintre

BDD-A7008 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:44 UTC)

structurile generice enumerate mai sus, cea de sub (2) nume-verb, cf. realizările din exemplele i. şi ii., unde prototipică de această dată este structura pronume-verb, deoarece doar pronumele este singurul care cunoaşte categoria gramaticală a persoanei[15], cf. exemplul de sub (2). i. Exemplul de sub 2. ii. este un exemplu de *acord analog*, iar structura 2. iii. este o excepție, cele două nume aflate la sg., fără a avea categoria deictică a persoanei, nu impun nici numărul şi nici persoana verbului care apare aici la pl., pers. a III-a. Structura este reperată în limba română, fiind un exemplu de logicism care excede constrîngerile formale gramaticale, fiind bazat pe operația logică a analogiei[16] (condiția morfologică). Acest acord sintactic (2. i.) este marcă absolută a raportului de subordonare formală dintre nume şi verb, dar este considerat în virtutea aceleiaşi analogii, de fapt o metaanalogie, un raport sintactic de inerență dintre subiect şi predicat (condiția sintactică). Credem că acesta este expresia unui *acord parțial* pentru că verbul nu poate primi şi categoria gramaticală de gen, situația diatezei pasive fiind una specială (vezi *infra*), iar verbul care prezintă categoria persoanei nu o primeşte direct de la substantiv, ci îi este atribuită forțat, mental, tot prin analogie (condiția terminologică).

b). *categorii gramaticale identice de gen şi caz*

Aici încadrăm anumite realizări care corespund cu structura (1) nume-adjectiv, respectiv adjectivele cu 3 forme flexionare, care prezintă omonimie formală la pl., ca în exemplul *cal roşu – casă roşie - cai /case roşii*, cu pluralul indistinct la gen şi adjectivele cu două forme flexionare, ca în exemplul *cîmpie / pom verde – cîmpii / pomi verzi*, care se comportă la fel ca pluralul adjectivelor cu trei forme flexionare. Prin urmare, adjectivele cu trei forme flexionare se supun la două clasificări. Pentru formele de singular vorbim de acord gramatical *absolut* sau total *imediat*, ca în structura (1) sau *mediat*, ca în structura (2.2). Pentru pluralul adjectivelor cu trei forme flexionare şi pentru singularul şi pluralul adjectivelor cu două forme flexionare vorbim de expresia *acordului parțial*, fiindcă toate acestea sînt acordate în gen şi caz, dar nu şi în număr.

III. O situație particulară o constituie structura nume-verb diateza pasivă, cf. exemplul *Cartea este citită* de noi., unde acordul se realizează prin *patru categorii gramaticale identice*: de persoană şi număr la nivelul verbului auxiliar şi de gen şi

[15] Nu putem asimila aici substantivul ca avînd persoana a treia, din două motive, calitatea categorială a persoanei nu se aplică şi substantivului care nu are realizări opozabile, iar substituția substantivului cu pronumele este un fals argument, deoarece substituția ca procedeu sintagmatic şi paradigmatic pleacă de la substantiv spre alte proforme şi nu invers.

[16] Evident, această structură nu este singura excepție (cf. *Singur a mărturisit.*) care necesită o discuție specială. Interesul nostru în această lucrare este doar să impunem un nou criteriu taxinomic şi să evidențiem în baza lui caracterul categorial al mecanismului acordului.

BDD-A7008 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:44 UTC)

număr la nivelul verbului de bază, aflat la participiu. Faptul că acest acord se realizează simultan la nivelul a două unități morfologice considerate unitar şi este o condiție necesară şi suficientă pentru a actualiza diateza pasivă îl recomandă ca pe o situație care trebuie discutată diferit. Acest acord este sintactic şi este marcă a raportului de inerență, avînd aici o situație de *dublu acord simultan*.

IV. Nonacordul sintactic. Aici încadrăm diferența de realizări care corespund cu structura (1) nume-adjectiv, respectiv adjectivele cu o formă flexionară, care prezintă omonimie formală la gen şi număr şi caz, adjective considerate invariabile. Acordul este mimetic, dar este suficient pentru realizarea acordului sintactic de subordonare.

Tot aici încadrăm şi orice combinație a numelui cu verbul la moduri nepersonale sau cu alte părți de vorbire neflexibile adverbul, interjecția ş.a., cf. structurile

i. *Stînd ploaia* noi am putut pleca spre casă.
ii. *A începe* acum *ploaia* nu e ceea ce îmi doresc.
iii. *Aşa ploaie* nu am mai văzut.

Se poate observa că şi aceste structuri stau în afara acordului, dar fac parte din sistemul de opoziții interne ale categoriei gramaticale a acordului.

Concluzii

Din perspectivă pragmasemantică, acordul este expresia raportului lingvistic deictic – anaforic.

Din perspectivă morfologică, doar combinațiile între trei clase morfologice, substantiv, adjectiv, verb, se bazează pe acord.

Din perspectivă structurală, acordul este o legitate cu finalitate sintactică, fapt confirmat prin aceea că acordul este singurul mecanism care poate genera o unitate sintactică, în alți termeni nu există propoziție acolo unde nu există acord. Raporturile sintactice care au ca marcă acordul sintactic sînt raportul sintactic de subordonare şi raportul sintactic de inerență. Funcțiile sintactice generate de raporturile sintactice bazate pe acord sînt exclusiv atribute adjectivale (imediate şi mediate) predicate verbale şi cumul de funcții sintactice exprimat prin adjective.

Din perspectivele taxinomică şi terminologică, acordul cunoaşte cinci realizări opozitive: acordul total imediat sau mediat (în trei categorii gramaticale), acordul parțial analog (în două categorii gramaticale), acordul minimal (într-o singură categorie gramaticală), dublul acord simultan şi nonacordul.

Izvoare literare

T. Arghezi, V = Tudor Arghezi, *Versuri*, *, Cartea Românească, 1985.
L. Blaga, OP = Lucian Blaga, *Opera poetică*, Editura Humanitas, 1995.
M. Haar, HEO = Michel Haar, *Heidegger şi esența omului*, traducere din franceză de Laura Pamfil, Editura Humanitas, 2003.

Referințe

Diaconescu Ion, *Sintaxa limbii române*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1995.
Drașoveanu D. D., *Un acord discutabil*, CL, XV, nr. 2, 1970, 307-311.

BDD-A7008 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:44 UTC)

Gruiță, G., *Acordul în limba română*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.
Secrieru, Mihaela, *Nivelul sintactic al limbii române*, ed. a II-a, Editura Sedcom Libris, Iași, 2007.
Secrieru, Mihaela, *Elemente de sintaxă sincronică comparată*, Editura Universitas XXI, Iași, 2000.
Secrieru, Mihaela, *Cumulul de funcții sintactice în limba română („elementul predicativ suplimentar”)*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2001.

Surse internet

G. Adameșteanu, Interviu cu Hertha Müller = http://atelier.liternet.ro/articol/9225/Gabriela-Adamesteanu-Herta-Muller/Limba-romana-participa-la-limba-germana-in-care-scriu.html (10.02.2014)

BDD-A7008 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:44 UTC)